

AAN500047 / SOCIOLOGIE SOCIÁLNÍCH PROBLÉMŮ

ANDR / Navazující magisterské studium

2014/2015

Doc. PhDr. Pavol Frič, Ph.D.

2/0 LS; povinně volitelný předmět

Zk / 8 kreditů

Cílem kurzu je naučit studenty základy sociologické analýzy aktuálních sociálních problémů v České republice. Hlavní důraz je tedy kladen na schopnost studentů aplikovat teoretické poznatky a přístupy při zkoumání konkrétních sociálních problémů a na základě výsledků této analýzy navrhnout jejich adekvátní řešení. Kurz dává odpovědi na otázky týkající se příčin vzniku a přetrvávání současných sociálních problémů a objasňuje, jaké zásadní typy řešení těchto problémů nabízejí jednotlivé teoretické přístupy a jaké mají výhody a nevýhody. Odpovídá také na otázky: Jak a kým jsou sociální problémy ve společnosti definovány? Jak se sociální problémy vyvíjí, jak se dostávají do povědomí široké veřejnosti a jaká očekávání jsou spojována s rolí sociologa při jejich zkoumání? Teoretický výklad zahrnuje jak objektivistické (pozitivistické), tak konstrukcionistické paradigma nahlížení na sociální problémy. Kurz nabízí komplementární pohled na jednotlivé teoretické přístupy a snaží se studenty vést k jejich kritické reflexi. Praktická využitelnost jednotlivých teorií v sociologické analýze bude průběžně demonstrována a testována na konkrétních příkladech problémů ze života české společnosti.

Stručná charakteristika obsahu předmětu:

1. Úvod do sociologie sociálních problémů – zabývá se historickým vývojem sociologie sociálních problémů, definováním a vývojem chápání (definice) pojmu sociální problém a seznamuje studenty se základní tematickou architekturou kurzu.
2. Teorie sociální patologie – sociální problém jako zlo - organické analogie, sociální darwinismus, duální hodnotová logika, jeho individuální a institucionální příčiny, Millsova kritika sociálních patologií
3. Teorie sociální dezorganizace – sociální problém jako porucha normativního systému – základní situace sociální dezorganizace: normlessness, culture conflict, breakdown, funkcionální základy, R. K. Merton a strukturální funkcionalismus
4. Teorie sociální deviace – sociální problém jako odchylka od normy - základní koncepce deviace (kulturní přenos, strukturální tlak, kontrola), kulturní (normativní) relativismus, pozitivní deviace, E. Durkheim anomie a pozitivní funkce deviace pro sociální skupiny, základní kritéria deviace
5. Teorie konfliktu hodnot – sociální problém jako skupinový konflikt, institucionalizace jako jeho řešení, L. Coser pozitivní funkce konfliktu, subjektivní a objektivní stránka sociálních problémů, koncept přirozené historie

sociálních problémů: stadiální (fázový) model a model otevřený v čase, viditelnost sociálních problémů, sociální problém jako komplexní politický proces

6. Koncept sekundární deviace a teorie labelingu – sociální problém jako výsledek reakce společnosti na chování jednotlivců a skupin, manipulace s informacemi jako řešení sociálních problémů
7. Konstrukcionistické paradigma v sociologii sociálních problémů – odklon od objektivních podmínek, H. Blumer sociální problémy jako kolektivní definice, M.Spector a J.Kitsusse kritika objektivismu, empirická definice sociálních problémů, model SP otevřený v čase
8. Management sociálních problémů - proces problematizace skutečnosti, základní techniky odvracení definic sociálních problémů (deproblematizace), quasiteorie příčin sociálních problémů, konspirační teorie jako vysvětlení příčin SP
9. Model vývoje sociálních problémů v arénách veřejného diskurzu, Ch.Bosk, S.Hilgartner kritika modelu přirozené historie sociálních problémů, dynamika soutěžení a kritéria úspěchu sociálních problémů v arénách veřejného diskurzu
10. Vědecký objektivismus – sociální problém jako výsledek vědeckého zkoumání – J. Manis závažnost sociálních problémů, kritika konstrukcionismu, striktní a kontextuální konstrukcionisté, žebříček sociálních problémů
11. Role sociálních problémů v informační (rizikové, konzumní) společnosti – vlny (generace) sociálních problémů, socialismus: tři stadia přístupu k řešení SP,
12. Standardní a nestandardní perspektiva řešení SP ve společnosti, řešení SP v rizikové společnosti, intervence neziskových organizací do řešení SP – výhody a nevýhody, veřejná politika a sociální problémy, situace v ČR
13. Konvenční (pozitivistický) a alternativní model zkoumání SP – O. Fals Borda participativní akční výzkum, M.Burawoy veřejná sociologie, poznávání jako dialog, role sociologa v procesu zkoumání SP – morální zainteresovanost sociologa, „veřejní sociologové“, emancipace zkoumaných osob ve výzkumném procesu

Povinná literatura:

- Blumer, H. Social Problems as Collective Behavior. *Social Problems*, 18, 1971, 298-306.
- Frič, P. Sociológia sociálnych problémov v USA. *Sociológia*, 21, 1989/6.
- Frič, P. Pojem "sociálny problém" a všeobecná teória sociálnych problémov v americkej sociológii, *Sociológia*, 22, 1990/1.
- Frič, P., Sociálne problémy a participácia občanov na verejnej politike. In: Potůček M., Purkrábek, M. Vavroušek, J. a kol. *Zrod teorie veřejné politiky v České republice*. ISS, 1994, 65-82.

- Hilgartner, S., Bosk, Ch. The Rise and Fall of Social Problems: A Public Arenas Model. *AJS*, 94, 1988, 53-78.
- Manis, J. The Concept of Social Problems: Vox Populi and Sociological Analysis. *Social Problems*, 21, 1974, 305-315.
- Munková, G. *Sociální deviace. Přehled sociologických teorií*. Praha: Karolinum, 2004.
- Potůček, M. a kol. *Jak jsme na tom. A co dál? Strategický audit České republiky*. Praha: SLON, 2005.
- Ros, R, Staines, G. L. The Politics of Analyzing Social Problems. *Social Problems*. 1972 / 1, 18–40.
- Spector M., Kitsuse, J., I. Social Problems: A Re-formulation, *Social Problems*, 21, 1973, 145-159.

Doporučená literatura:

- Best, J. *Images of Issues: Typifying Contemporary Social Problems*. New York, Aldine de Gruyter, 1989.
- Gusfield J., R. Constructing the Ownership of Social Problems: Fun and Profit in the Welfare State. *Social Problems*, 36, 1989, 431-441.
- Henshel, R., L. *Thinking about Social Problems*. New York, Harcourt Brace Jovanovich, Publishers, 1990.
- Horton, P., B. and Gerald L., L. *The Sociology of Social Problems*, New York, Appleton-Century-Crofts, 1970 (fourth edition).
- Merton R., K. Social Problems and Social Theory. In: Merton R., K. and Nisbet, R., A. *Contemporary Social Problems*. New York, Harcourt, Brace and World, 1961.
- Weinberg M., S., Rubington E. *The Solution of Social Problems*. London: Oxford University Press, 1973.

Zkouška:

Zkoušku lze vykonat po splnění následujících kritérií:

- aktivní účast na přednáškách
- četba povinné literatury
- vypracování závěrečné písemné práce (cca: 5 str.) zaměřené na analýzu konkrétního sociálního problému v ČR z pozic vybraného teoretického přístupu

K ústní zkoušce budou vypsány minimálně tři termíny ve zkouškovém období bezprostředně navazujícím po skončení kurzu.